

Формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти

Наталія Мукан¹, Анна Гелеш², Дмитрій Бондін³

Опубліковано	Секція	УДК
24.07.2023	Освіта/Педагогіка	378.14

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8177327>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження. Метою статті є висвітлення особливостей формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. У статті подано визначення поняття «ІКТ-компетентність». Розглянуто чинники, спричинили потребу у її формванні. Охарактеризовано особливості нормативно-правової бази вищої освіти, що регулює процесі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів, а також особливостей використання ІКТ-компетентності менеджерами у професійному середовищі. Представлено авторські висновки.

Ключові слова: професійна компетентність, фахівець, ІКТ-компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, майбутній менеджер, формування ІКТ-компетентності, заклад вищої освіти, освітній процес.

The formation of future managers' ICT competence in institutions of higher education

Annotation. The article is devoted to highlighting the problem of forming ICT competence of future managers in institutions of higher education. An analysis of the scientific and pedagogical literature on the research problem was performed. It was found that the formation of ICT competence of future managers, its role and significance in the professional activity of a modern manager is the subject of scientific discussions both in the domestic and foreign scientific fields. The purpose of the article is to highlight the features of the formation of ICT competence of future managers in institutions of higher education. The article defines the concept of "ICT competence". The factors that caused the need for its formation are considered. The peculiarities of the regulatory framework of higher education, which regulates the process of formation of professional competence of future managers, as well as the peculiarities of the use of ICT competence by managers in the professional environment,

¹ Наталія Мукан, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>

² Анна Гелеш, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0000-0002-0143-0518>

³ Дмитрій Бондін, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0009-0000-8759-9180>

are characterized. The current legislation of Ukraine reflects the trends of the international educational space and determines the requirements for the training of future managers, in particular, the formation of their professional competence, a component of which is ICT competence. Today, the influence of information and communication technologies on all spheres of life of a modern person is obvious, therefore, a modern manager, realizing his professional functions, must be able to search for the necessary information, select the most relevant information, process data, interpret it and further use it; create information, distribute it for professional use, as well as fully use information and communication technologies. These requirements substantiate the formation of managers' awareness of personal information needs; the ability to establish an effective search for information on the Internet, as well as the ability to process information flows; the ability to objectively assess the accuracy and reliability of information presented on the Internet; the ability to interpret and analyze the information materials found in Internet resources; awareness of responsibility and the ability to use information safely on the Internet; the ability to use information materials on the Internet based on ethical principles, taking into account the copyright to create and distribute information content on the Internet. The author's conclusions are presented.

Keywords: professional competence, specialist, ICT competence, information and communication technologies, future manager, formation of ICT competence, institution of higher education, educational process.

Вступ

На початку XXI століття особлива увага теоретиків та практиків у галузі освіти і педагогіки прикута до проблеми підготовки висококваліфікованого фахівця, готового до викликів професійного середовища та ринку праці. Важливе значення для розвитку країни в цілому та її економіки має підготовка менеджерів, основне завдання яких полягає у розробці плану розвитку як окремої організації, підприємства, компанії, організування діяльності та забезпечення її ефективності, так і розробці стратегії розвитку економіки країни в цілому.

Відповідно до тенденцій міжнародного простору вищої освіти, заклади вищої освіти України реалізують підготовку майбутніх менеджерів на різних рівнях вищої освіти, що узгоджується із Європейським вектором розвитку України. Відповідно до Європейської рамки кваліфікацій (2018) у нашій країні розроблено та затверджено Національну рамку кваліфікацій (2011), що визначає компетентнісну характеристику фахівця на першому (бакалаврському), другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти. Нині триває розробка стандартів вищої освіти, покликаних стандартизувати підготовку фахівців у різних галузях знань, за різними спеціальностями та спеціалізаціями.

Про підготовку компетентного фахівця йдеться у нормативних документах, відповідно до яких заклади вищої освіти реалізують освітньо-професійні та освітньо-наукові програми, зокрема й майбутніх менеджерів. Так, до основних документів, що мають безпосередній вплив на формування відповідних програм належать Закон України «Про вищу освіту» (2014), Закон України «Про освіту» (2017), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2011), «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2023 роки» (2022) тощо.

Застосування компетентнісного підходу до підготовки майбутніх менеджерів зумовлює потребу у формуванні змістового наповнення освітньо-професійних та освітньо-наукових програм на основі врахування тенденцій економічного розвитку на

міжнародному, національному та регіональному рівнях, вимог ринку праці, запитів суспільства, потреб працедавців, а також інтересів самих здобувачів освіти. Власне, на цьому акцентується увага теоретиків та практиків, які дискутують різноманітні проблеми підготовки менеджерів в умовах університетської освіти, формування їхньої професійної компетентності, серед основних компонентів якої є інформаційно-комунікаційна компетентність. В основу виняткової уваги до формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів покладено особливості розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, їх проникнення та використання у всіх без винятку сферах життєдіяльності суспільства, що й вимагає підготовки менеджерів до їх застосування.

З метою виконання дослідженнями нами укладено джерельну базу, що охоплює літературу педагогічного, економічного, психологічного спрямування. Результати пошукової та аналітичної роботи свідчать, що проблема формування ІКТ-компетентності відображена у значній кількості літератури. Серед актуальних проблем досліджуються: теоретичні, методичні та методологічні засади і підходи до професійної підготовки майбутніх менеджерів [7]; специфіка професійної діяльності менеджера на сучасному ринку праці [15]; професійна підготовка майбутніх менеджерів в умовах академічного середовища закладу вищої освіти [3]; формування професійної компетентності менеджерів [14]; формування інформаційної, цифрової, інформаційно-комунікаційної компетентності менеджерів [17]; формування професійної культури майбутніх менеджерів (Житомирська, 2022); застосування традиційних та інноваційних методів і засобів навчання у професійній підготовці майбутніх менеджерів [14].

На основі опрацювання джерельної бази дослідження видається логічним студіювання проблеми «Формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти», що й визначило напрям нашого дослідження.

Формулювання мети статті. Метою нашої статті є висвітлення особливостей формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти.

Результати

У сучасному світі важлива роль відводиться людині та її ролі у розвитку суспільства, зокрема його соціальної, культурної, політичної та економічної сфер. Відтак у кожній країні світу уряди прикладають зусиль для розвитку освітньої галузі, в умовах якої формується особистість, громадянин та майбутній фахівець. Власне, заклади системи професійної освіти (професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти) покликані виконувати низку ролей у розвитку суспільства, серед яких і підготовка висококваліфікованих фахівців [19]. Особливе значення відводимо підготовці управлінських кадрів, на яких покладається завдання щодо забезпечення стабільності розвитку різних сфер економіки країни, а у разі кризових ситуацій – готовності до прийняття ефективних антикризових рішень. «Дослідники вже давно дійшли висновку, що науково-технічний прогрес не здатний розв'язати найбільш гострі проблеми суспільства й особистості через існування глибоких протиріч між ними. Так, наприклад, нечуваний розвиток виробничих сил не спроможний забезпечити мінімально необхідний рівень добробуту більшості населення планети. Усе суттєвіше в останні роки почали усвідомлюватися обмеженість і подальший розвиток людства шляхом чисто економічного зростання та збільшенням технічної могутності, а також той факт, що майбутній розвиток усе ж таки більше визначається рівнем культури й мудрістю людини» [12, 6].

На початку XXI століття країни витрачають значні ресурси для забезпечення легкого доступу до засобів інформаційно-комунікаційних технологій у закладах освіти.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології є ключовими для підвищення ефективності, дієвості та впливу програм розвитку системи вищої освіти. Створення комп'ютерних лабораторій у закладах вищої освіти, широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, розробка навчально-методичного забезпечення та спеціальних курсів сприяють використанню потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій не тільки в освітній галузі, але й у щоденній життєдіяльності в суспільстві. Однак, поряд із цими ініціативами, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту вимагає відповідної підготовки викладачів та здобувачів освіти, як основних учасників освітнього процесу, від взаємодії яких залежить ефективність навчання та забезпечення якості освітніх послуг загалом.

Не складає виняток й підготовка майбутніх менеджерів, формування їхньої ІКТ-компетентності, що необхідні для налагодження ефективної професійної діяльності у різних сферах економіки. Погоджуємося з думкою дослідників, що «вимоги до професійної підготовки менеджерів зумовлені соціально-економічними процесами, що відбуваються в Україні й в світі» [12, 67].

Про це йдеться у документах національного рівня, відповідно до яких реалізується професійна підготовка майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. Це, зокрема, Закон України «Про вищу освіту» (2014), Закон України «Про освіту» (2017), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2011), «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки» (2022). У них «наголошено на сприянні сталому розвитку суспільства шляхом формування конкурентоспроможного людського капіталу, створення умов для освіти впродовж життя, забезпечення високої якості професійної освіти, державній підтримці підготовки фахівців для пріоритетних галузей економічної діяльності» [12, 67].

Професійна підготовка менеджерів та формування їхньої ІКТ-компетентності становлять предмет наукових дискусій, що висвітлюють різноманітні її аспекти у наукових публікаціях не тільки в періодиці вітчизняної наукової галузі, але й закордоном [18]. Науковці наголошують, що «складниками професійної підготовки майбутніх менеджерів є теоретична підготовка, що включає цикли соціально-гуманітарних, фундаментальних (математичних та природничо-наукових), фахових (загальноекономічних та професійно-орієнтованих) дисциплін, та практична, що включає навчальну та виробничу практики» [4, 228]. Застосування такого підходу пов'язане із тим, що сучасний ринок праці вимагає формування готовності менеджерів до розв'язання комплексних завдань професійної сфери, уміння послуговуватися наявними ресурсами та діяти в умовах їх обмеженості, застосовувати підприємливість та творчість, критичне й аналітичне мислення, проявляти ініціативність та лідерський потенціал тощо.

Варто зауважити, що професійна підготовка майбутніх менеджерів, зокрема формування їхньої ІКТ-компетентності та роль розглядаються дослідниками, що є представниками різних галузей наукового знання: педагогіки, економіки та менеджменту, психології. Так, О. Власенко (2022) зауважує, що «існує два найбільш важких для надбання вміння людини – це вміння навчати та вміння управляти. Випускники освітніх програм за спеціальністю «Менеджмент» ці два вміння повинні засвоїти, тому що менеджмент – це управління процесом досягнення мети організації шляхом керування діями працівників, а отже це процес який складається з ефективного планування, організації, мотивації та контролю. За для цього необхідно опанувати вміння налагодження ефективного спілкування з людьми» [2, 343]. Автор

стверджує, що компетентність слід розуміти так: «динамічна комбінація знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, яка визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність, і відповідно визначено основні три види компетентності» [2, 344]. Далі виокремлюються інтегральна, загальні та професійні (спеціальні, фахові, предметні) компетентності: «інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності. Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю» [2, 344-345].

Розглядаючи проблему підготовки менеджерів освіти, Н. Демченко та В. Найченко підкреслюють важливість педагогічних умов для формування професійної компетентності майбутніх менеджерів, до яких відносять «формування стійкої мотивації в майбутніх менеджерів ЗЗСО до управлінської діяльності; наскрізна спрямованість змісту навчальних дисциплін на формування управлінської компетентності; практична спрямованість системи підготовки майбутніх менеджерів ЗЗСО до управлінської діяльності; рівень компетентності керівників-наставників у здійсненні технологізації управлінської діяльності; активізація самостійної пізнавальної роботи при вивченні дисциплін професійного спрямування» [5, 24].

Нам імпонує думка О. Самойленко [9]. Автор наголошує на тому, що професійну компетентність слід розглядати, як «знання (теоретичного матеріалу, програм і підручників із фахових та спеціальних дисциплін; вміння (планувати свою діяльність та прогнозувати її результати, креативно мислити, реально бачити план дій); здібності (до творчої діяльності, впровадження дієво-правових умінь щодо менеджменту освітньої діяльності)» [9, 66]. Дослідник обґрунтовує свою позицію, зазначаючи, що «саме «професійна компетентність» дає найбільш загальну характеристику здатності фахівця з освітньої галузі ефективно виконувати професійні обов'язки (функції) в тому числі в частині менеджменту, оскільки їх підґрунтя становлять отримані спеціальні фахові знання, вміння, навички, цінності в процесі фахової підготовки, які необхідні для професійної діяльності у даному напрямі. Зі сказаного вище можна зробити висновок про те, що професійна компетентність включає в себе як базову компетентність, так і спеціальну компетентність» [9, 66].

Цікавою у цьому контексті є теза про те, що «знання являють собою систему поглядів і переконань, які впливають на здатність керувати інформацією, структурувати завдання для вирішення проблем, поєднувати універсальні та спеціалізовані програмні засоби з особистісно-орієнтованими методами навчання та спільними проектами, уміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення та моніторингу проектів з різних навчальних предметів, співпраці з колегами задля підвищення свого професійного рівня. До цієї компетентності ми пропонуємо включити такі знання: розуміння принципів інформатизації освітнього середовища; загальної структури і взаємодії пристроїв ЕОМ; розуміння потенціалу цифрових технологій для інноваційної діяльності; базове розуміння надійності і достовірності одержуваної інформації, знання теоретичних основ використання програм і застосунків» [1, 409-410].

На необхідності та доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, формування відповідно ІКТ-компетентності сучасного фахівця наголошують Н. Стаценко, О. Соробатська та Т. Горобець, які

стверджують: «диджиталізація суттєво впливає на освіту. Фахівці, які застосовують цифрові технології, здобувають більше можливостей: отримують вільний доступ до значного обсягу знань, оперативно обмінюються інформацією з іншими педагогами. На сьогодні формування цифрових навичок та умінь їх використовувати у професійній діяльності є актуальним питанням для кар'єрного зростання всіх освітян. Перехід до інформаційного суспільства спричинює якісні зміни у системі освіти, а інформаційно-цифрові технології є вимогою сьогодення» [10, 2]. Далі автори подають визначення цифрової компетентності, зазначаючи: «цифрова компетентність є набором умінь, знань та навичок, які використовують в роботі для оброблення певної інформації за допомогою цифрових технологій. Характерним показником володарів цифрової компетентністю є їхнє відповідальне використання інформації та інформаційних ресурсів» [10, 4]. Дослідники виокремлюють ті основні фактори, які мають вагомий вплив на формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів у менеджерів освіти, серед яких:

- «рівень інформаційної компетентності;
- комунікативна компетентність;
- навички роботи з інформацією;
- адекватне та відповідальне використання інформаційних ресурсів;
- вміння розв'язувати різні питання, пов'язані з навчальним процесом методом правильного застосування інформації» [20, 40] (див. Рис. 1).

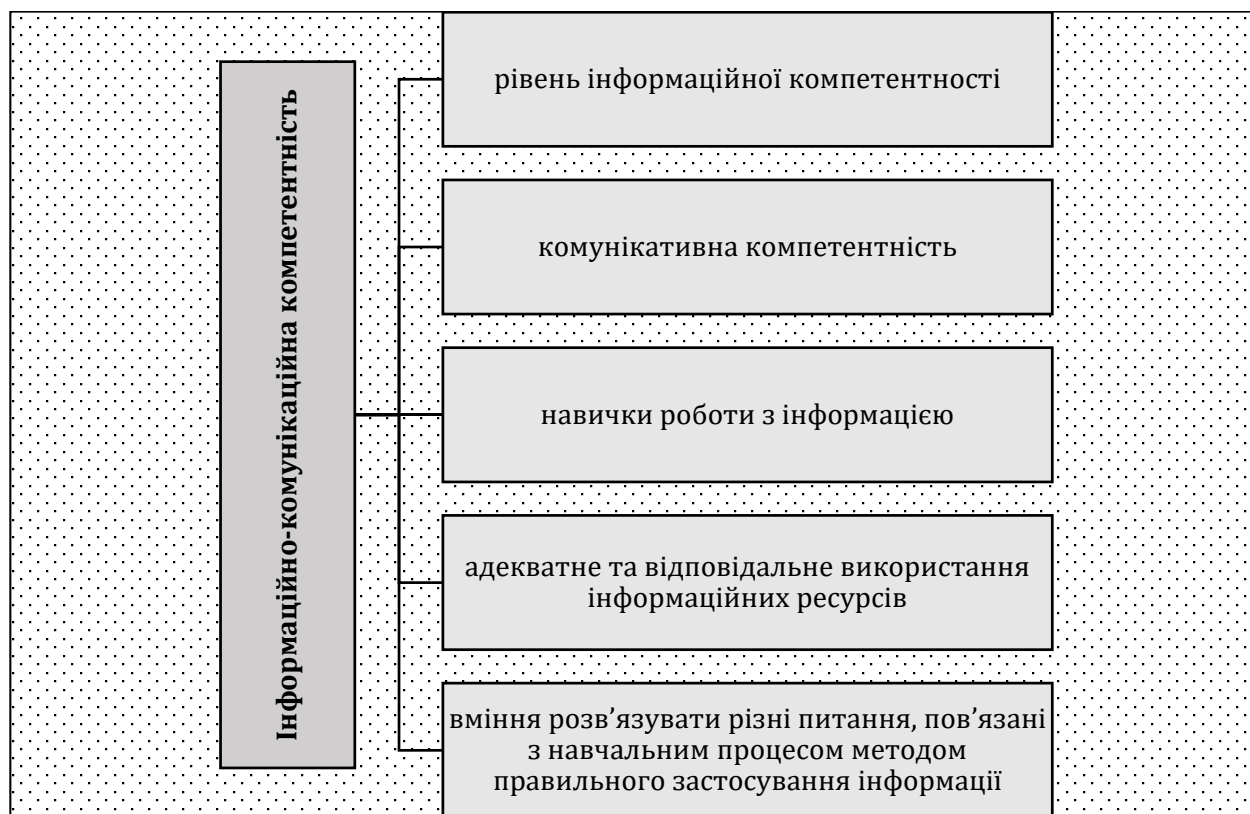

Рис. 1.1. Складові ІКТ-компетентності [20, 40].

Таку ж позицію поділяють Ю. Кращенко та Л. Головач, за якими «цифровізація (англ. – digitalization) стає найважливішим фактором економічного зростання будь-якої країни. Це – сучасний тренд розвитку і послідовного покращення всіх бізнес-процесів економіки та пов'язаних з нею соціальних сфер, заснований на збільшенні швидкості взаємного обміну, доступності й захищеності інформації. Експерти

виділяють вісім основних пунктів економічної системи цифрової економіки, як-то: держава і суспільство, маркетинг і реклама, фінанси і торгівля, інфраструктура і зв'язок, медіа й розваги, кібербезпека, освіта і кадри, стартапи та інвестиції» [6, 106].

У цьому контексті Н. Приходькіна наголошує, що для цифрової грамотності специфічною є наявність таких характеристик:

- усвідомлення особистісних інформаційних потреб;
- здатність до налагодження ефективного пошуку інформації в мережі Інтернет, а також здатність до обробки інформаційних потоків;
- здатність до об'єктивного оцінювання точності і надійності інформації, представленої в Інтернеті;
- здатність до інтерпретування та аналізування виокремленої в Інтернет-ресурсах інформаційних матеріалів;
- усвідомлення відповідальності та здатність безпечно застосовувати інформацію в Інтернеті;
- здатність застосовувати інформаційні матеріали в Інтернет-мережі на основі етичних принципів, з урахуванням авторського права на створення та поширення інформаційного контенту в Інтернет-мережі [8, 96].

Оскільки професійна підготовка майбутніх менеджерів здійснюється в умовах університетської освіти, вважаємо логічним твердження, що «заклади вищої освіти повинні самостійно дбати про зміст, наповнення та якість освітніх програм, включаючи відповідність вимогам і очікуванням суспільства та споживача освітньої послуги. Доцільно проводити їх систематичний моніторинг, перегляд і оновлення з метою гарантування належного рівня надання послуг у галузі освіти і створення сприятливого та ефективного освітнього середовища. У процесі регулярного перегляду та оновлення програм беруть участь всі зацікавлені особи (стейкхолдери) у межах закладу, включаючи студентів і персонал, а також таких зовнішніх стейкхолдерів, як роботодавці, випускники та партнери закладу освіти» [11, 10].

Як свідчать результати аналізу джерельної бази дослідження, розвиток сучасних виробничих процесів гармонізує зі швидкими технологічними змінами, що актуалізує нові виклики перед системою вищої освіти [16]. Нині очевидним є факт, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють удосконаленню професійної діяльності та досягненню цілей організації, оскільки вони використовуються для отримання знань і покращення координації та комунікації в організації [21]. Інформаційно-комунікаційні технології також покращують передачу даних, управління знаннями та генерацію через електронну пошту, веб-сайти та соціальні медіа-платформи, сприяючи удосконаленню зберігання та обробки даних, а також керування інформацією за допомогою інформаційних систем та систем управління, які можуть впливати на мотивацію працівників та інноваційну практику лідерства. Завдяки інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій удосконалюється, стає більш ефективним, дієвим надання послуг. Співробітники, які використовують системи інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема в управлінні даними, можуть перепроектувати увесь організаційний процес і структуру, таким чином можуть сприяти зміні поведінки, яка інтегрує та трансформує їхню організацію.

Інформаційно-комунікаційна компетентність відіграє особливе значення у процесі забезпечення ефективності управління ресурсами в організації. Важливість ІКТ-компетентності менеджера цілком очевидна. Освітньо-професійні програми передбачають формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів, що, своєю чергою, вимагає покращення інфраструктури та навчання людських ресурсів. Такий підхід позитивно впливає на забезпечення якісного викладання, навчання, дослідження та управління у закладах вищої освіти на основі використання відкритих

ресурсів і засобів, адже ІКТ-компетентність стала одним із основних факторів розвитку сучасного суспільства. ІКТ-пристрої – це електронні пристрої, які використовуються для обробки інформації, навчання, адміністрування, менеджменту, комерції, інженерії тощо. При наявності сформованої ІКТ-компетентності зростає ефективність використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у різних видах діяльності людини. Формування ІКТ-компетентності є цінним активом, який повинен володіти сучасний менеджер, якщо він хоче ефективно та результативно виконувати свої обов'язки. Метою інтеграції ІКТ у професійну діяльність є покращення та підвищення якості, доступності та рентабельності управлінської діяльності, а також це стосується переваг мережевого об'єднання організацій для вирішення викликів сучасної глобалізації. Ефективність означає співвідношення між внеском у розвиток організації та результатами її діяльності. Це також якість або властивість, що свідчить про позитивні результати з одночасною економією зусиль і мінімальною втратою часу та інших цінностей.

Висновки

Отже, виконане дослідження дає змогу резюмувати, що формування ІКТ-компетентності майбутніх менеджерів, її роль і значення у професійній діяльності сучасного управлінця становить предмет наукових дискусій як у вітчизняному, так зарубіжному науковому полі. Чинне законодавство України відображає тенденції міжнародного освітнього простору та визначає вимоги до підготовки майбутніх менеджерів, зокрема й формування їхньої професійної компетентності, складовою якої є ІКТ-компетентність. Нині вплив інформаційно-комунікаційних технологій на усі сфери життєдіяльності сучасної людини є очевидним, відтак сучасний менеджер, реалізуючи власні професійні функції, має вміти виконувати пошук необхідної інформації, відбір найбільш релевантної інформації, обробку даних, їх інтерпретацію та подальше використання; створювати інформацію, поширювати її для професійного використання, а також повноцінно використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Список використаних джерел

1. Барбінова, А. (2022). Розвиток інформаційно-цифрової компетентності майбутніх менеджерів освіти в умовах інноваційної освітньої діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 51, 408-413.
2. Власенко, О. О. (2022а). Освітні складові становлення професійно-мовленнєвої компетентності менеджерів. In *The 9 th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"*. (April 6-8, 2022). (p. 343). Tokyo, Japan: CPN Publishing Group.
3. Гладкова, В. (2022). Професійна підготовка магістрів менеджменту до діяльності в екстремальних умовах. *Освітологічний дискурс*, 37(2), 133-147.
4. Гончар, Л. В. (2020). Актуальні питання формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій*, 68(1), 226-230.
5. Демченко, Н., & Найченко, В. (2022). Педагогічні умови формування у майбутніх менеджерів освіти готовності до управлінської діяльності. У *Професійна підготовка менеджерів у вимірі нових освітніх реалій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. (29 вересня 2022 року). (с. 22-25). Ніжин: Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя.

6. Кращенко Ю., & Головач, Л. (2022). Вплив цифровізації на економіку та суспільство в умовах війни у змісті професійної підготовки майбутніх менеджерів. *Витоки педагогічної майстерності*, 30, 105-111.
7. Мукан, Н., & Гаврилюк, М. (2021). Методологія педагогіки: сутність, принципи, підходи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2(106). 121-128.
8. Приходькіна, Н. (2020). Навчальна програма з медіа-та інформаційної грамотності ЮНЕСКО: концептуальні основи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1(95), 96-102.
9. Самойленко, О. В. (2022). Структура ключових компетентностей майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки. У *Професійна підготовка менеджерів у вимірі нових освітніх реалій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. (29 вересня 2022 року)*. (с. 64-68). Ніжин: Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя.
10. Стаценко, Н. В., Скоробагатська, О. І., & Горобець, Т. І. (2023). Диджиталізація вищої педагогічної освіти України: вектори розвитку підготовки освітніх менеджерів. *Академічні візії*, 17. Взято з: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/276>
11. Швардак, М. В. (2020). Контент-аналіз освітніх програм підготовки майбутніх керівників закладів освіти. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*, 4(123), 9-16.
12. Яценко, О. М., & Горбунов, М. П. (2018). *Формування лідерських якостей майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки: монографія*. Харків.
13. Asghar, M. I., Aslam, H., & Saeed, A. (2023). Linking supply chain professional's competencies to resilience in a turbulent world. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 72(5), 1304-1320.
14. Avila, E. C., Maria, A., & Genio, G. J. (2020). Motivation and Learning Strategies of Education Students in Online Learning during Pandemic. *Psychological Education*, 57(9), 1608-1614.
15. Dalenogare, L. S., Benitez, G. B., Ayala, N. F., & Frank, A. G. (2018). The expected contribution of Industry 4.0 technologies for industrial performance. *International Journal of Productive Economics*, 204, 383-394.
16. Daling, R. F. (2018). Accepting ICT integration: A challenge to school and curriculum. *International Journal of Education and Research*, 6(9), 163-180.
17. Haleta, Y., Mukan, N., Voloshyna, O., Gelbak, A., & Dmytrasevych, N. (2023). Planning for Sustainable Development through the Integration of Pedagogical and Psychological Technologies for Language Learning in the Context of Digitalization. *International Journal of Sustainable Development & Planning*, 18(4). Retrieved from: <https://www.iieta.org/journals/ijstdp/paper/10.18280/ijstdp.180410>
18. Ibrahim, R., Boerhannoeddin, A., & Bakare, K. K. (2017). The effect of soft skills and training methodology on employee performance. *European Journal of Training and Development*, 41(4), 388-406.
19. Jacobsson, M., Linderoth, H. C. J., & Rowlinson, S. (2017). The role of industry: an analytical framework to understand ICT transformation within the AEC industry. *Construction Management and Economics*, 35(10), 611-626.
20. Saienko, V., Kurysh, N., & Siliutina, I. (2022). Digital competence of higher education applicants: new opportunities and challenges for future education. *Futurity Education*, 2(1), 37-46.

21. Turnip, K., Lubis, A. H., Sutrisno, S., & Lubis, M. S. (2018). A review of ICT in government bureaucracy: Psychological and technology skill perspectives. *International Journal of Civil Engineering and Technology*, 9(9), 1309-1319.